

N:o 61.

Ank. till Riksd. Kansli den 20 April 1875, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om pension för Professoren A. J. Ångströms enka Augusta Ångström, född Bedoire. (1:sta U. A.).

Herr C. F. Bergstedt har uti en inom Första Kammaren väckt, till Stats-Utskottets behandling remitterad motion (N:o 10) föreslagit, att Riksdagen ville åt enkefru Augusta Ångström, född Bedoire, å allmänna indragningsstaten bevilja 750 kronor årligen, att åtnjutas i hennes återstående lifstid så länge hon förblefve i enkestånd.

»I Juni månad förlidet år», yttrar motionären, »afled, ännu i sin mannaålders fulla kraft, en man, som utan öfverdrift kan sägas hafva genom lärda forskningar gjort det svenska namnet en ovanskelig heder, Professoren i fysik vid Upsala universitet *Anders Johan Ångström*. Redan hans förtjenster såsom akademisk lärare voro af den framstående art, att de ensamma skulle hafva beredt honom anspråk på en varaktig hågkomst, i det att han genom införandet af fysiska laborationer väsentligt förbättrade undervisningen i de exakta vetenskaperna och derigenom bidrog att hos den studerande ungdomen väcka ett lifligare intresse för dessa läroämnen. Men derutöfver har han genom sina omfattande undersökningar i de flesta delar af fysiken, särdeles den nya gren deraf, som medelst ljusets sönderdelning söker utforska beståndsdelarne i aflägsna verldskroppar, uppnått en berömmelse, som sträcker sig vida utöfver fäderneslandets gränser och i hela den lärda verlden tillvunnit honom det aktningfullaste erkännande. Jag skall icke belasta denna framställning med ett uppräknande af Ångströms talrika såväl på modersmålet som på främmande språk utgifna skrifter;

jag inskränker mig att här nämna hans sista stora arbete, *Recherches sur le spectre solaire*, som med sin präktiga atlas tillsvidare utgör ett hufvudverk för alla dem, som sysselsätta sig med spektralanalytiska undersökningar, och hans redan 1853 till Svenska Vetenskaps-akademien inlemnade »*Optiska Undersökningar*», hvori han, förr än någon annan fysiker, uppställde den lag, som väsendtligen ligger till grund för spektralanalysen. Då Ångström tre år senare upptogs till ledamot af det berömda lärda engelska samfundet *Royal Society*, yttrade dess dåvarande president General Sabine i den sedvanliga adressen, att det främmande språket och det långa afståndet alltför länge hållit samfundet i okunighet om denna afhandlings tillvaro, men att man efter tagen kännedom derom icke kunde undgå att erkänna dess författare såsom spektralanalysens fader. Utom den Svenska Vetenskaps-akademien och Kongl. Vetenskaps-societeten i Upsala, hvilka Ångström såsom ledamot tillhörde allt sedan 1850 och 1851, samt det nyss nämnda engelska samfundet, hade Berlins och Köpenhamns Vetenskaps-akademier hedrat honom med ledamotskap, och mot slutet af sin lefnad åtnjöt han den för andra än fransmän ganska sällsynta utmärkelsen att blifva kallad till korresponderande ledamot af Franska Institutet. Af de nyss omnämnda svenska institutionerna hade han flera gånger mottagit hederspris och penningebelöningar, och han är den ende svensk, åt hvilken *Royal Society* tilldelat utmärkelsen af den stora Rumfordska guldmedaljen.

Redan vid 29 års ålder befordrades Ångström till en ordinarie befattning, nemligen den med en adjunktur i Filosofiska fakulteten förenade astronomie observatorssysslan, hvilken han innehade i hela femton år till 1858, då han fick tillträda professionen i fysik, som han flera år förut såsom vikarie hade upprätthållit. Men lönen vid adjunkturen var den tiden så ringa — knappast öfver 800 R:dr — att det måste väcka förvåning, huru en man, som saknade all enskild förmögenhet, kunde utöfva en så omfattande vetenskaplig verksamhet samt derutöfver företaga utländska resor, till en del på egen bekostnad. Utnämnd till professor, använde han i ännu högre grad sina enskilda tillgångar, för att genom upprepade besök i främmande länder främja den vetenskap, som låg honom närmast om hjertat.»

Beträffande den ekonomiska ställningen i Professoren Ångströms sterbhus har Utskottet utaf införskaffade handlingar inhemtat, att Ångström affidit den 21 Juni 1874 och såsom sterbhusdelegare efterlemnatsin förbemälda enka, 54 år gammal, samt en gift dotter och en omynsig son; att bouppteckningen utvisade en behållning af 23,231 kronor

64 öre, deri inberäknadt lösöreboets värde och några osäkra fordringar; samt att enkan vid universitetet åtnjuter pensioner till sammanräknadt belopp af omkring 730 kronor.

Utskottet har i dess den 19 nästlidne Mars afgifna utlåtande, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens nionde hufvudtitel, uttalat den åsigt, att pensioner för i statens tjenst anstälde personer samt deras enkor och barn i allmänhet icke borde annorledes än uppå Kongl. Maj:ts, efter behörig utredning gjorda, nådiga framställning af Riksdagen beviljas; och denna åsigt har, vid Riksdagens behandling af berörda utlåtande, vunnit godkännande. Här föreligger emellertid ett undantagsfall, der Utskottet icke tvekat att frånträda tillämpningen af nämnda åsigt. Dels har nemligen all erforderlig utredning i ärendet blifvit avvägabragt, dels har i flera föregående fall representationen, uppå enskilde motionärens förslag, anslagit pensioner åt enkorna efter framstående män, hvilkas i lifstiden ådagalagda verksamhet till fäderneslandets gagn syntes förtjent af ett dylikt erkännande. Så hafva, utan att Kongl. Maj:t derom gjort framställning, pensioner beviljats exempelvis vid 1847—1848 års riksdag åt Professoren E. G. Geijers enka med 1,800 R:dr och åt enkan efter Professoren Friherre J. J. Berzelius med 3,000 R:dr samt vid 1858—1859 års riksdag åt Biskopen C. A. Agardhs enka med 2,000 R:dr, allt riksmünt. Vid sådant förhållande och då Professoren Anders Johan Ångström genom vetenskapliga forskningar och upptäckter, hvilka vunnit uppmärksamhet och erkännande öfver hela den bildade verlden, hedrat det svenska namnet, har det syntes Utskottet endast vara en naturlig gärd af erkänsla för den affidnes förtjenster, om hans obemedlade enka genom något anslag af statsmedel betryggas mot försakelser och näringsbekymmer; hemställande alltså Utskottet,

att Riksdagen må för Professoren Anders Johan Ångströms enka Augusta Ångström, född Bedoire, på allmänna indragningsstaten uppföra en årlig pension af 750 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, då hennes bemälde man afled, och så länge hon i enkestånd förblifver.

Stockholm den 20 April 1875.

På Stats-Utskottets vägnar:

ARVID FR:SON POSSE.

Reservation:

af Herr Grefve *L. af Ugglas*: »Stats-Utskottet har, på grund af enskild motion, tillstyrkt att årlig pension må tilldelas Herr Professor A. J. Ångströms efterlemnade enka. Utskottet har funnit att här förelåg ett undantagsförhållande, enär medelst denna pension ett erkännande skulle gifvas åt en vetenskapsman, som högt frejdat det svenska namnets anseende. Jag har villigt häruti instämt. Men då med denna pension ett nationalerkännande afses, kan jag icke anse staten värdigt att sätta densamma till ett belopp, som föga öfverstiger hvad såsom vanligt fattigunderstöd gifves. Uti Utskottets betänkande omnämnas de pensioner, som af förflutna Riksdagar anslagits åt enkor efter utmärkta vetenskapsmän, och denna Riksdag har sjelf för få dagar sedan för enkefru Nordström bestämt en pension af 2,000 kronor. Vid sådant förhållande — och utan att tillåta mig någon jemförande granskning — tror jag att nu ifrågavarande pension icke bör kunna lägre sättas. På grund häraf, och då enkefru Nordström, förutom den pension på indragningsstat, som nyligen af Riksdagen henne beviljats, utur Civilstatens pensionsinrättning har en pension af 533 kronor, hvaremot enkefru Ångström från Universitetet åtnjuter pension af 730 kronor, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen behagade till enkefru Augusta Ångström anslå en årlig pension af 1,800 kronor att från och med den 1 Januari 1876 utgå.»

Herr *C. Ekman* har begärt få antecknadt, att han hos Utskottet icke deltagit i behandlingen af förevarande ärende.
